

ACC. N:R M. 13709:1-8.

Landskap: Småland Upptecknare: Josef Brandtning, Hoomantorp
Härad: Konga Berättare: " " " m. fl.
Socken: Hoomantorp Berättarens yrke: Glasblåsare
Uppteckningsår: 1953 Född år 1893 i Hoomantorp

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Hörsam deskvagn, förlossning, barnsäng och
kyrktågning. s. 1-8.

LNF 96.

så i annat anvisas skildras här turarna och småböcker
och hänföra sig till tiden emell. senaste skolskiftet.

Man händer mest sägas att barn blev det så många
End ville det skulle bli. De bantades äktenskapen
beträktades alltså som en lunds prävinning eller straff-
dum, men som barnen komms allt för till i många
familj skildrade man betänksamt på huvudet och sa:
"När du ene för tänker för ju du andra händer".

Kärlidrig ~~här~~ talas om barnbegränsningsmedel,
man som vuxen har jag fringat mig om inte följande
de historier om en fars förmåningar till sina söner
-brättad av min far f. 1845 död 1908- ändå var en fin
vibning: "Å så en sak till pojkar; Akta er för framtiden
men, men om ni ändå inte har medgå den så plöj
då åkeren men så på vaxen".

Om försök att avbryta oövalkommen graviditet
har jag här berättas om en barnpiga, vilken i
mittern av 1860-talet blivit på det viset, som det

Luf. 96.

1.

hätte. I samförstånd med husmorerna köpte
han nässelrätter och drack och 1892 var här en
myg myblion. Verkmästarens älska med 6 barn som
blev på det visat med, som det sades, en gift man.
Han skapade tänderna av svavelpitae och inty
datta i abstrufts. Försäket hade en kvalfull död som
följd. Det skulle anses som stora både synd
och skams om någon försäkt göra abort.

Motorn till utavaktens kaptliga barn dändes
mycket hårt av de flesta. Tillvälex sådana som
skäka, hora, båna och slipa användes oftast
både om och till honom och barnet rökte som
en hård andöms. Som barn var det nära till
mannt horems och ordet väkta framför titeln pigan
(och drängen följde dem långt fram i livet.

Om bestämmende av barnets kön har jag inte
hört något annat än att det blev en flicka om
skarna stod under den säng vari barnet gjordes.

Naturligtvis förskam det att äktenskap ingicks
förest sedan parterna blev "tvungna att gifta sig" men
det var ingalunda vanligt. Prästen Petrus Andersson
(1851-1888)
frågade alltid de som kom å skulle ta ut lysning
om han fick skriva hennes som Södersamma jungfru
ända tills han gjort Tekla samma fråga och fått
ja till svar oaktat han fick döpa hennes barn
bara 6 veckor därefter.

Fatna till utauktenskapliga barn gista
ganska fri. Endast folkskolorna plögde komma lite.
Än som till den inflytelserika barden och nämndmannen
men i Ormslösa f. sockn. 1860 var mycket svår
mot flickor i det avseendet. Han hade emellertid
tur, ~~att~~ de flesta barnen var dödfödda. Den konn
sades att han kunde knusten å göra barn så-
dana som ^{vare länge} ville ha dem. Virke till kistorna
för de dödfödda barnen fick modern eller huu-
res föräldrar hämta i anskrivna barnafas föräldragien

4.

Den blivande modern undersöktes aldrig av denna auktoritet, ej heller skulle hon vila mer än vanligt snarare tvärtom, samma var förhållandet beträffande barnen. Exempel: Min mor lig i skurade golvet kvällen den 22/12 kl. 7:30 kl. 9:30 föddes jag med hjälp endast av en grannkvinnas försökningar och på juldagsmorgnarna var mor i ledugården där hon förde och mjölkade kor som vanligt. - En nämndemannanna i Duvnos kyrka begy uttröde i mitten av 1800-talet om klagande barnaförälskor: "Oh di sjäpar sej så färligt, jing jag 12 skilling stycket skulle jag barna åt hela rotan".

Själv minns jag inga andra särskilda klädesplagg för barn under kaptiderna än förklädet. Detta var sytt som en mästar förtid lös klänning utan ärmor med rymkade kappor kring ärmhål. Det knäpptes bak i nacken med en knapp. Det kallades förtivockars förklä och bars

västare undantagslöst av alla gravida kvinnor.

Ofullgjorda foster ville man gärna ha till kyrkogården. Exempel: Enligt berättelse av kyrkvaktaren Erik Eriksson f. 84 fann man vid anläggning av källare under kyrkan åren 1934 och 1935 "flera tiotal skelett efter foster under kyrkvalvet. De hade varit inlagda i cigaretlådar, skokartonger och andra smälådar och införts genom kätthål i grundmurarna."

Det har berättats mig att då min halvsyster f. 1865 före äktenskapet fick ett foster ^{Det var ett förelöst foster som det kallades} (avdöad 1890) lade man på f. 45 detta i en stor gammaldags sojelask och grävde efter märkets inbrott ner det i den vigda mullen.

Skedde det innan äktenskapet passade föräldrarna i regel på då en grav öppnades, varvid de bad att få ställa fostret i denna. Inga ceremonier förtogs.

Förelösta barnen kallades barna. Barna fött med sexstämning fick särskild kraft och framgång i livet och sänder barn blev begravat med gott minne. En del tillvarstogs och

ACC. N:R M. 13709:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

avklippsta biten av navelssträng. Med den kunde man bota vissa sjukdomar. Ex. en berättelse av en tågförare i Arbetarkretsen f. 1877 berättas honom ha varit frånfallande - sjukhus genom att modern gav honom en halv ägg navelssträng, som modern trodde vara på.

Efterskåden kallades "lätta". Även med denna kunde man bota sjukdomar. Exempel: År 1935 kom Arbetarkretsen i Jönköping i samband med f. berättelse i Örebrohaga, Kommunstyrelsen 1860 till en ung fru, som hon var missnöjd sig för att vara en annan fru, och sade: "jag har hört att hon ska ha smält, då hon hon väl va så snäll så hon bränne efterskåden i en askare te di där stackars Pettersens så di kan ge sin så efterskåden i tosic pojkar den, så kan kan bli bra".

På friga om varifrån barnen kom brukade man följt 1853 skänksamt svara: "du ä hopslaren på en flat- hall i slougad te bygd".

Barusängskvinnan låg sällan länge efter föreläsningen som exempel kan jag berätta om en arbetarkvinnas hälsödes som i slutet av 1800-talet arbetade som utbudska i oaldad, oband lokal på glasbrukst. Hon blev av sin hårda make tvång till att bärja detta arbete så tidigt efter föreläsningen, att hon satt i frös fast vid pulsen i sitt eget blod.

En icke avsevärd komplikation efter föreläsningen var spruabild. Denna kunde kävas genom att maken stekte korn och tvärs över bröstet och sprusade med sin morsblom enligt en ordination av en lästare född 1835.

Det var sed att goda grannkvinnor brökte barsängskvinnan för att dela se till henne och dels se det uppfödda barnet. De krets på med sig något i matlagning, stekte oftast plättar till förmidd vid dylika tillfällen.

7. ~~Nycktaqning vinnas jag sjöla mycket annat uttryck för en~~

Ensom att den nyblivna modern hade fött en
hövding till världen bort kan själv bli en och
samma sådan alltid utstått för alla andra mystiska
maktens fria spel ända tills han blivit kyrk-
läsare. Under mellantiden skulle han alltså inte
gå bort i något ärende.

För en del minns jag mycket namn för kyrk-
läsning är "Gäss i köcke".

Kyrkläsning användes i förväg av fetare- i sakri-
stiane. Den skedde, så långt tillbaka som jag minns, alltid
från förtidigt, varoftan den eller de som kyrkläsare
intogs plats i någon av de främsta bänkarna, där
den eller de ämnade gudstjänsten.

Kyrkläsningen var så gott som allmän bland all-
mogens omkring sekelskiftet men har successivt utgått
för att helt upphöra under 1930-talet. Enda undantaget
känns vilken utgåva en ung folkskollärare född i Växjö,
vilken kyrkläsare var gänget.